

Téma „Právní regulace družstevních záložen v České republice“ jsem si zvolila, protože se jedná o velice aktuální a značně zajímavou problematiku. Družstevní záložny se v několika posledních letech opět vrací ke své činnosti a získávají nové klienty i vklady.

Jedná se navíc o velice specifickou právní úpravu, která není obvyklá ve všech evropských státech, a i tam, kde družstevní záložny v zahraničí znají, upravují je velice odlišně. To je také jeden z hlavních důvodů, proč je velice nesnadné čerpat ze zahraničních zdrojů.

Postavení družstevních záložen není prakticky v naší odborné literatuře samostatně komplexně zpracováno ani z právního, ani z ekonomického pohledu. Družstevní záložně je většinou věnován prostor pouze jako jisté zvláštnosti - jako specifickému typu družstva (většinou v odborné právní literatuře) nebo jako alternativě k bankám (zejména z ekonomického pohledu). Jedním z cílů této práce je proto samostatně popsat vývoj, základní zásady činnosti a způsob fungování družstevních záložen u nás. Nakonec právě družstevní záložny byly významnými finančními institucemi, které pomáhaly budovat samostatnou československou ekonomiku. Tento fenomén si proto podle mého názoru pozornost zaslouží.

Předkládanou rigorózní práci lze po obsahové stránce rozdělit do několika celků. Úvodní výklady pojednávají o samotném pojmu družstevní záložna a o jejích činnostech, funkci a pramenech právní úpravy, včetně zmínky o vlivu právní úpravy Evropských společenství na české právo a podrobného rozboru novelizací zákona o spořitelních a úvěrních družstvech.

Následuje popis historického vývoje družstevních záložen na našem území. Vznik družstevních záložen se pojí s padesátými lety devatenáctého století, konkrétně se jménem František Cyril Kampelík (odtud jejich lidový název - kampeličky). Zlaté období zažívaly „kampeličky“ především od začátku minulého století až do konce padesátých let (s výjimkou období světových válek). S nástupem komunismu družstevní záložny na více než 40 let z našeho trhu vymizely.

Po revoluci v roce 1989 ihned začaly probíhat diskuze o obnovení sektoru družstevních záložen v nově se transformující tržní ekonomice. Přes řadu nadšených příznivců, kteří dokázali ve formě poslaneckého návrhu družstevní záložny „oživit“

zákonem č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech nebyla myšlenka znovuoživení tradice spořitelních družstev blízká tehdejší vládě. Snad proto nevěnovalo Ministerstvo financí nově vzniklým subjektům prakticky žádnou pozornost téměř do konce devadesátých let. Přesto se po roce 1996 zdálo, že družstevní záložny vzkvétají. Rostly počty členů jednotlivých záložen i výše vkladů v nich.

Po renesanci, kterou družstevní záložny zažívaly od roku 1996, nastal náhlý zvrát. Úpadek záložen měla na svědomí především nedokonalá legislativa, která přinesla problémy do celého finančního sektoru. K založení družstevní záložny stačilo složit půl milionu korun bez prokázání jakékoliv odborné způsobilosti. Spořitelni a úvěrní družstvo tak mohl založit takřka každý. Toho také využila řada lidí, kteří tak mnohdy činili s úmyslem obohatit se na úkor důvěřivých klientů. V likvidaci nebo konkurzu se koncem druhého tisíciletí ocitly téměř dvě třetiny ze sto dvaceti čtyř existujících záložen, šéfové některých z nich skončili na lavici obžalovaných. Odtud tedy pramení nedůvěra české veřejnosti v družstevní záložny. Dnes je tudíž velmi zajímavé sledovat, jakým způsobem se pokouší družstevní záložny znovu získat ztracenou kredibilitu u české veřejnosti.

Na historickou část navazuje celek popisující praktické, běžné fungování družstevní záložny od jejího vzniku až po zánik podle aktuální právní úpravy. Založit družstevní záložnu dnes není tak snadné jako v roce 1996 a její řízení a zajištění praktického každodenního fungování je snad ještě obtížnější. Původní myšlenka jednoduchého fungování svépomocného spolku není dnešní právní úpravě blízká. Bez hlubších právních znalostí se při složitosti právních předpisů fungování družstevní záložny neobejde. Nejenže je třeba zohlednit při postupu podle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech také úpravu obchodního zákoníku, je také třeba sledovat a dodržovat řadu vyhlášek a opatření České národní banky. Připočteme-li k tomu ještě dynamický vývoj oboru, konkurenční prostředí a časté novelizace, není zajištění bezproblémového chodu družstevní záložny ničím snadným.

V následujících kapitolách je blíže popsán způsob nakládání družstevních záložen s informacemi a dohled nad družstevními záložnami. Dále je pojednáno o principu jednotné licence, pojištění vkladů členů družstevních záložen a o povinnostech, které mají družstevní záložny ve vztahu k boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorizmu. V závěru práce lze nalézt zamyšlení nad shodami a rozdíly v právní úpravě družstevních záložen a jiných typů družstev, bank a obchodních společností. V neposlední řadě je připojen přehled družstevních záložen, které v současné

době působí v České republice a úvahy o možném budoucím vývoji družstevních záložen a jejich právní úpravy u nás.

Předkládaná práce se zcela záměrně blíže nevěnuje problematice holdingových struktur, ovládajících osob a konsolidačních celků, neboť se jedná o poměrně složitou záležitost s přesahem do mnoha oblastí, zejména obchodního práva a práva společností obecně. Toto téma by jistě stačilo i na samostatnou knihu. Cílem této práce je však popsat družstevní záložny tak, jak tyto v původní podobě samostatné, drobné, svépomocné jednotky mohou fungovat v současných podmínkách. Hlavní myšlenkou je spořitelní a úvěrní družstva představit ne jako součásti koncernů, ale jako svébytné jednotky.

Pojmy „záložna“, „družstevní záložna“, „úvěrní družstvo“, „spořitelní družstvo“ a „spořitelní a úvěrní družstvo“ jsou v textu užívány promiscue. Slovu „kampelička“ se tato práce mimo případy, kdy je používáno v historickém kontextu, cíleně vyhýbá, neboť po roce 1996, kdy byly do českého právního řádu družstevní záložny znovu zavedeny, a zejména pak koncem devadesátých let dvacátého století v době vrcholící krize v sektoru, bylo slova „kampelička“ užíváno spíše v pejorativním významu, na rozdíl od doby předválečné a meziválečné. Mimoto, pojem „kampelička“ není vhodným označením pro současné družstevní záložny, které jsou myšlenkám, úpravě i způsobu fungování „kampeliček“ skutečně velice vzdálené.